

OUDER WESTLAND

In deze rubriek wordt teruggeblikt op een historische periode of gebeurtenis in Westland.

Economisch gezien was de oorlog voor de Westlandse tuinder 'niet slecht'. Een ommekeer na tien verliesgevende crisisjaren. Geen doorgedraaide groente meer, wel hoge prijzen. De Engelse markt was dicht, maar de Duitse lag open.

▲ Jaap van Duijn in een ouderwetse druivenkas van het Westlands Museum. FOTO THIERRY SCHUT

▲ Een door Engelse bommen in oktober 1940 verwoeste druivenserre in Monster. FOTO BEELDBANK WO2/COLLECTIE NIOD.

Oorlog legde geen windeieren

Rien van den Anker

De Tweede Wereldoorlog was voor Westlandse tuinders een tijd van economische voorspoed. Zeker als je die oorlogsjaren vergelijkt met de rampzalige crisistijd ervoor. Het openstellen van de Duitse markt voor Nederlandse groenten en fruit was een zegen nadat de Engelse markt door de Duitsers geheel was afgesloten.

Dat concludeert van oorsprong Westlander Jaap van Duijn over de Westlandse tuinbouw in de Tweede Wereldoorlog. „Door de uitvoer naar Duitsland, de sterk vergrote binnenlandse vraag en de veel betere prijzen konden tuinders ondanks de gestegen kosten recordomzetten behalen.” En daarnaast werd ook aan de zwarte handel, ondanks hoge Duitse straffen, goed verdiend.

In het decennium vóór de oorlog was het echt afzien in de tuinbouw, aldus Van Duijn. De economische malaise betekende nationaal grote werkloosheid. Er vielen ook harde klappen in de tuinbouw, lage prijzen, massaal doorgedraaide producten. Er werd jaren achtereen geen winst gemaakt. Dat veranderde vrij snel na de Duitse inval, nog sterker, daarna volgden drie goede tot zeer goede jaren. In jaren opgebouwde schulden werden weer afbetaald.

De Duitsers troffen een regeling waarbij de helft van de productie (zoals sla, komkommers, tomaten, peen en bloemkool) – naar Duitsland – geëxporteerd moest worden. Wel tegen prijzen die soms een kwart hoger lagen dan voor de oorlog.

De andere helft ging naar de veiling, waar maximum- en minimum-

prijzen golden en de laatsten ook hoger waren dan voor de bezetting. Al in 1940 was de tomatenexport het hoogst sinds 1932, ook al was de uitvoer naar Engeland geheel weggevalen.

De lonen stegen navenant, zo ook andere bedrijfskosten. Later, het was immers nog steeds oorlog, ontstond er wel schaarste aan materialen, bijvoorbeeld aan bindtouw en kasglas uit België. „Door beschietingen met luchtafweergeschut op Britse toestellen kwamen er nogal wat scherven op de kassen terecht.”

Vlees was luxe

Binnen enkele maanden na de inval besloten de nieuwe machthebbers dat de veestapel moest worden ingekrompen. „De Nederlanders moesten minder vlees en meer groenten en aardappelen eten. Vlees was luxe voedsel.” Het aantal varkens en kippen nam gigantisch af, de rundveestapel iets minder, omdat er wel melk nodig was. In de loop van de oorlog

gingen, door graanschaarste (en dus geen brood) steeds meer gezinnen twee keer per dag warm (aardappelen en groente) eten.

Door deze maatregelen werd Nederland een geleide economie die niet langer draaide om het maken van winst, maar om de behoeftebevrediging van het volk. „Het Westland was nodig voor de voorziening van groenten en fruit voor Groot-Duitsland. De productie moest omhoog en al het beschikbare land moest worden ingezet. De bloementeel werd in 1941 ingekrompen, veel bloemenwekers waren eerder al op groente overgegaan.”

Het strenge systeem van van overheidswege vastgestelde maximumprijzen, leidde wel, als er meer vraag dan aanbod was, tot zwarte handel die eufemistisch sluikehandel werd genoemd. Dat ergerde de bezetter en de straffen bij betrapting waren fors, soms enkele jaren tuindersinkomen of een jaar bedrijfsluiting.

De tuinbouwwerknemers, zo be-

De Nederlanders moesten minder vlees en meer groenten en aardappelen eten

–Jaap van Duijn

schrijft Van Duijn, profiteerden er ook van dat het de tuinders financieel goed ging. Een weekloon van een volwassen tuinarbeider was in 1939 gemiddeld 17,50 gulden. Onder het door de Duitsers ingevoerde stelsel van collectieve arbeidsovereenkomsten steeg het in februari 1941 naar 21,50 gulden. Later volgden nog grotere stijgingen. In februari 1944 was het gemiddeld 37,50 gulden.

Nominaal verdubbelden de lonen dus gedurende de oorlog en na inflatiecorrectie bleef er bruto een reële verbetering van 40 procent over. Van Duijn wijst er daarbij op dat de Westlandse werknemersgezinnen meer dan stedelingen toegang tot voedsel hadden.

Gebrek

De voedselvoorziening werd in de loop van 1944 steeds slechter. In het Westland ontstond een groot gebrek aan meststoffen, ziektebestrijdingsmiddelen, brandstoffen en, door de Duitse Arbeitseinsatz, aan arbeid. Ook het transport werd een steeds groter probleem. In grote steden werd er meer op braakliggende terreinen geteeld. Groentehandelaren zaten soms een week zonder groenten en er trokken massa's stedelingen naar het Westland om groenten te halen. Met grote risico's en straffen. Wie betrapt werd, moest zijn waar inleveren. Tuinders die geleverd hadden, riskeerden arrestatie.

Al in de jaren voor de oorlog, zo zegt Van Duijn, was het Westland commercieel vooral gericht op de oosterburen zonder daarmee te suggereren dat de Westlanders meer dan andere Nederlanders met de Duitsers heulden. „Handel is handel was meer de gedachte”, concludeert hij.

AUTEUR

Geboren Westlander en beleggingsgoeroe

Jaap van Duijn, geboren Naaldwijker alweer vele jaren Maassluiser, is de auteur van 'De Westlandse tuinbouw gedurende de Tweede Wereldoorlog'.

Zijn uitgebreide artikel staat in het Historisch Jaarboek 2020 van

het Genootschap Oud Westland. (€ 14,95 bij de boekhandel en het Westlands Museum). Deze editie, geheel gewijd aan 75 jaar Bevrijding, bevat onder meer een uniek beeldverhaal van het einde van de oorlog in de West-

landse dorpen. Ook een artikel over foute burgemeesters. Van Duijn was jarenlang het gezicht en beleggingsgoeroe van de Robeco Groep. Hij is columnist van De Telegraaf. Dit najaar verschijnt van zijn hand een prestigieus boek

over de geschiedenis van het Westland (Uitgeverij WalburgPers, €39,50).

Een van de hoofdstukken gaat ook over de tuinbouw-economie in de Tweede Wereldoorlog. Intekenen kan al via de uitgeverij of de boekhandel.